

BİR YAZITIN IŞIĞINDA İSAURİA BÖLGESİNDE KORSANLIK*

Dr. Mustafa YILMAZ**

Dağlık İsauria Bölgesi; Konya, Antalya, Mersin ve Karaman illerinin ortasında kalan Orta Toros Dağlarının iç kısımlarını kapsar. Kısaca Bozkır İlçesi merkez olmak üzere Hadim, Taşkent, Ermentek, Mut, Sarıveliler, Güneysiñir, Ahırlı, Yalıhüyük, Akseki, Seydişehir ve Gündoğmuş ilçelerinin bugünkü hududlarının içinde bulunmaktadır.¹

Bu kadar geniş bir bölgeye yayılan İsaurluların Başkenti, bugünkü Bozkır İlçe merkezine 16 Km. uzaklıkta "Zengibar Kale" olarak bilinen İsaura'dır.²

* Söz konusu yazıt 29.07.1999 tarihinde tarafımdan görülmüş olup, Bölüm Başkanım Prof. Dr. Ramazan Özgan, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Şahin, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Harita Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ferruh Yıldız ile birlikte 17 Haziran 2000 tarihinde yazıtın bulunduğu yere gidilmiştir. Sayın Hocam Prof. Dr. Ramazan Özgan'a yoğun işlerini bırakıp, bizlere zaman ayırdığı ve çok yorucu bir yolculuktan sonra yazıt hakkında yararlı önerilerde bulunduğu için teşekkür ederim. Ayrıca yazıtın bulunduğu yerin film ve slaytlarını çeken Doç. Dr. Mustafa Şahin'e, Yazıtın ölçümlerini yapan Doç. Dr. Ferruh Yıldız'a yazıtın tercümesinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Thomas Drew-Bear'a içtenlikle teşekkür ederim

** S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi

¹ A. Erzen, Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft (Leipzig -1940), 27. Herodot (II, 34), Dağlık Cilicia'yı, Kaba Cilicia (Ορεινε Κιλικια) olarak adlandırır. Strabon da (XII, C- 569-668) Korakesion'dan (Alanya), Soloi (Mezitli) Limanına kadar olan bölgeyi İsauria olarak tanımlamaktadır.

² Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. J.W. Hamilton, Researches in Asia Minor (London-1842), 322 vd.; J.R.S. Sterrett, The Wolfe Expedition in Asia Minor (Boston-1888), 130 vd.; H. Swoboda-A.J. Keil- F. Knoll, Denkmäler aus Lykaonien Pamphylien und Isaurien (Prag-1935), 119-142;

Öncelikle Nunu Kalesinde bulunan Latince yazıtı Türkçe'ye çevirip, kısa bir yorumdan sonra İsaüriadaki korsanlık sorununa değinmek istiyorum.

Yazıt, Karaman İli'nin Bucakkışla beldesine bağlı Çukur Köyü yakınlarındaki Nunu Kalesi, yada Asar Tepe olarak bilinen yerdedir. Karaman – Bozkır karayolundan 3 km. gidildiğinde sola dönülerek 35 Km. sonra Bucakkışla'ya varılır. Bucakkışla'dan 7 km. gidilerek Çukur Köyüne, köyün çıkışından mezarlık yanından 600 m. Sonra sağa dönen toprak yoldan 3,5 Km. gidildiğinde Nunu Kalesine ulaşılır. (*Resim 1*) Yazıtın bulunduğu yere araba gidemediği için toprak yoldan sağa dönülerek yaklaşık 400 m. yaya gidildiğinde yazıtın bulunduğu yere varılır. Yazıt, kayanın yol yönünde, yani kayanın güney yönünde bulunmaktadır. Buraya başka bir ulaşım yolu da; Hadim – Yerköprü – Bademli – Çakkallar- Dülgerler (Artanada) – Göynükışla – Çuna (Yeni Konak) – Zaladım (Kutlu Pınar) – Aşağı Kızılca – Yukarı Kızılca – Akçaalan – Bayır Köyünden Çukur Köyüne ulaşılır. Yer Köprü – Çukur Köyü arası yaklaşık 64 Km. dir. Kısaca Nunu Kalesinin bulunduğu yer; Laranda (Karaman) – Germanicopolis (Ermenek) – Anemurium (Anamur) antik yolu üzerindedir.

Nunu Kalesinde bulunan Latince yazıt, daha önce Almanca olarak yayınlanmıştır.³ Yazıt, kayanın üzeri düzeltilerek ve oyma tekniği ile yazılmıştır. Kaya kalkerden olduğu için yazıtta yer yer aşınmalar görülmektedir. Çok yüksek bir kaya bloğu ile çevrili olan bölgenin etrafında seramik parçaları bulunmaktadır. Ayrıca kaya bloğunun üstünde sarnıçlar bulunmaktadır. Bu durum da bize, bölgede yerleşim olduğunu göstermektedir.

Önce Latince Yazıtın kaya üzerindeki orijinal durumunu, daha sonra Latince küçük harflere çevrilmesini, yazıtın Türkçe'sini ve ölçülerini veriyoruz. (*Resim 2.*)

M. Yılmaz, Bozkır ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Konya-1990), passim; M. Yılmaz, Heykeltraşlık Açısından İsaüria Bölgesi Figürlü Mezar Anıtları, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Konya-1995), passim; H. Bahar, "İsaüria Bölgesinin Antik Çağdaki Yerleşim Merkezleri", Prof.Dr. Afif Erzen'e Armağan, Anadolu Araştırmaları 14, 1996, 51-59.

³ D.E. Davis, Life in Asiatic Turkey, A Journal of Travel in Cilicia Pedias and Trachaea, Isauria, and parts of Lycaonia and Cappadocia (London-1879), 366 vd.; Inscriptiones Latinae Selectae (1892), 740 (H.Dessau); Corpus Inscriptionum Latinarum III (1902), 6733; J. Rouge, "L'Histoire Auguste et L'Isaurie au IV Siecle", Revue des Etudes Anciennes 68, 1966, 293 vd.; G.E. Bean – T.B. Mitford, Journeys in Rough Cilicia 1964 – 1968 (Wien-1970), 205 vd.; F. Hilt – H. Hellenkemper, Tabula Imperii Byzantini 5, Kilikien und Isaurien (Wien-1990), 193. Ancak bu yayınlarda yazıtın ölçüleri verilmemiştir. Biz burada yazıtın ölçülerini de vererek Türkçe'ye çevirdik. Yazıtın Türkçe'sinde İsaüria'daki korsanlıktan – eşkiyalardan söz edilmektedir. Makalemizin başlığını oluşturan konu kapsamında bu yazıt ışığında İsaüria'nın öncesi ve sonrasındaki huzursuzlukları açıklamaya çalışacağız..

Nunu Kalesinde Bulunan Orijinal Yazıt;

IVSSVDDNNCONSTANTIITRIVMFATORIS
AVGVSTIETIVLIANINOCAESARIS
CASTELLVMDIVANTEALATRONIBUS
POSSESSVMETPROVINCIISPERNICIOSVM
bASSIDIVSLAVRICIVSVCCOMET
PRAESES OCCVPAVITAD[]VEADPERPE
TVAMqVIETISFIRMITATEMMILITVM
PRAESIDIOMVNITVMANTIOCHIAM
NVNCVPAVIT (Resim 3)

9 Satırdan oluşan kayanın güney yönündeki bu yazıtın Latince küçük harflere çevrilşi:

İussu dd.nn. Constantii triumphatoris
Augusti et Iuliani nob. Caesaris
Castellum diu ante a latronibus
Possessum et provinciis Perniciosum
Bassidius Lauricius v.c. com. et
Praeses occupavit ad [q] ue ad perpe
Tuam quietis firmitatem militum
Praesidio munitum Antiochiam
Nuncupavit

Yazıtın Türkçe tercümesi: "Beylerimiz Constantius Triumphator Augustus'un ve Iulianus Caesar'ın adına, vali Bassidius Lauricius uzun süredir eşkiyaların – hırsızların (Korsanların) elinde olan ve eyaletler için bir tehlike oluşturan kaleyi işgal etti ve devamlı emniyeti ve barışı korumak için askeri garnizon ile destekledi (Askeri idarenin emrine verildi.) Yeni Kaleye Antiochia adı verildi."

Yazıtın en üst başlangıç noktasından, yerden yüksekliği; 10,92 m. dir.

Yazıtın cephe genişliği; 1,46 m.dir. Yüksekliği; 1,23 m.dir.

Minimum harf yüksekliği; 9,4 cm.dir. (T harfi ölçülmüştür.)

Maximum harf yüksekliği ; 11,4 cm.dir. (O harfi ölçülmüştür.)

Ortalama harf yüksekliği ; 11,2 cm.dir.

Satır ara boşlukları minimum ; 3,5 cm., maximum ; 5,1 cm.dir.

Latince olarak yazılan bu yazı, İsauria bölgesi için önemlidir. Çünkü İsauria Bölgesindeki yazıtlar çoğunlukla Grekçe'dir. Büyük bir kaya bloğunun güney yüzüne büyük harflerle Latince olarak yazılmıştır. Yazıtın en son satırının bitiminde sağ alt köşesinde iki dal ve yaprak motifi vardır.

Bu yazıtta, İsauria'da Roma İmparatorluğu için bir tehlike oluşturan korsanların sürekli olarak huzursuzluk çıkardıkları anlatılmaktadır. Laranda – Germanicopolis – Anemurium antik yol güzergahında bulunan Nunu Kalesi, korsanlar tarafından çevrilmiş ve gelip - geçen insanları soymakta ve etrafa tehlike saçmaktadırlar. M.S. 359 yılında Proconsül (Vali) olan Bassidius Lauricius, Roma İmparatoru Constantius II ve Iulianus adına bölgeye gitmiş ve bölgede yapılan savaştan sonra Nunu Kalesini ve çevresini güvence altına almak için askeri bir garnizon bırakmıştır.

Şimdi İsaerialıların sahneye çıkışlarından itibaren bölge için oluşturdukları tehlikeleri ve Roma İmparatorluğu için nasıl tehdit oluşturduklarına kısaca bir göz atacak olursak; ilk bilgileri Strabon ve Diodoros'tan öğrenmekteyiz. Strabon Cilicalıları yani İsaerialıları anlatırken, bunların Akdenize inerek soygun yaptıklarını ve tutsak aldıkları kişileri Side ve Antalya pazarlarında sattıklarını anlatmaktadır.⁴ Strabon ile çağdaş olan Diodoros, İsaerialılarla ilgili bir savaşın öyküsünü şöyle anlatır: " Perdikkas ve Kral Philip, Ariarathes'i mağlup ettiler. Kappadocia Satraplığını (Valiliğini) Eumenes'e bırakarak Pisidia'ya geldiler, iki kenti tahrip etmeye karar verdiler. Bu kentler Laranda ve İsaura idiler. Laranda ilk hücumda alındı. Halkının pek çoğu kılıncıdan geçirildi ve çoğuda tutsak edilmişti. Laranda Kenti yerle bir edilmişti. İsaerialıların kenti güçlü surlarla çevrilmiş ve yiğit savaşçılarla korunuyordu. Onlar iki gün boyunca mücadele ettiler ve adamlarının çoğunu yitirdiler. Büyük kayıplara rağmen cesaretle ölüme gidiyorlar ve dayanmaya çalışıyorlardı. Üçüncü gün bir çoğu kılıncıdan geçirilmişti. Perdikkas'ın askerleri de bir çok kayıplar vermişti. Kalabalık bir ordu karşısında çok az kalan askerlerle kentlerini koruyamayacaklarını anlayan İsaerialılar, şerfesiz bir ölüm yerine şerefli bir ölümü tercih ettiler. Önce kadın ve çocuklarını evlerine kapattılar ve ateşe verdiler, sonra hazinelerini ateşin ortasına attılar. Bu durumu gören Perdikkas'ın askerleri silahlarını alarak kente hücum ettiler. Fakat surları koruyan askerler tarafından geri püskürtüldüler. Perdikkas'ın kaybı çok oldu. Bu sırada İsaerialılar alevlere atlayarak kendilerini de yaktılar ve kül oldu-

⁴ Strabon, XII, C – 569 vd.

lar. Gün doğunca Perdikkas'ın askerleri kenti yağma ettiler. Ateş söndükten sonra da bol miktarda gümüş ve altın topladılar.⁵

Diodoros'un anlattığı bu savaşın ne kadar gerçek olduğu bilinmez. Ancak, bu savaş Alexandros'un (B. İskender) ölümünden bir yıl önce M.Ö. 324 yılında yapılmıştır. Anadolu'daki Kentler bir bir teslim olurken, İsaerialılar teslim olmamışlardır. Üstelik Alexandros İssos savaşından sonra Kral Muhafızlarından Nikanoros'un oğlu Balakros'u Cilicia Satraplığına atamıştır. Balakros kısa süre içinde İsaerialılar tarafından öldürülmüştür. Bunun üzerine Alexandros'un komutanlarından Perdikkas, İsauria üzerine bir ceza seferi yapmıştır.⁶

Görüldüğü gibi, İsaerialılar bir başka orduya teslim olmama uğruna, hem eşlerini hem çocuklarını hem de kendilerini ateşe atarak öldürebilmişlerdir. Daha sonraki tarihlerde dağlık yörede oturan İsaerialılar, tekrar toparlanmışlar bu kez de Roma'ya kafa tutmaya başlamışlardır.

M.Ö. 103 yılında Praetor M.Antonius, İsaerialılar ile savaşmak zorunda kalmış ve M.Ö. 102 yılında Cilicia Provincia'sını (Eyalet) kurmuştur.⁷ M.Ö.78 – 74 yıllarında Cilicia Provincia'sını Romalılar adına Proconsül Puplius Servilius Vatia yönetmektedir. Servilius Vatia, ilk iş olarak İsaerialıların üzerine yürüyerek bu isyankar halkı etkisiz kılmak düşüncesinde idi.⁸ Servilius Vatia, bu düşünceden hareketle ilk olarak Cilicialı bir göçmen, yada yerli kabile reisi olan ve Lycia'ya egemen olan Zenicetes'in üzerine yürüdü ve hakimiyetine son verdi. Sonra Manavgat Çay'ını (Melas), oradan da Köprü Çay'ı (Eurimidon) vadilerini izleyerek İsauria bölgesine gelmiş ve Bozkır merkezde M.Ö. 77 yılında büyük bir savaş yapmıştır. Servilius Vatia, bu savaştan sonra "Galiplere verilen unvan" anlamında "İSAURİCUS" ünvanı ile onurlandırılmıştır.⁹ Bu savaş uğruna Bozkır'ın içinden akan Çarşamba Çay'ının yatağı bile değiştirilmiştir. Bu savaş ile ilgili bir yazıt bulunmaktadır.¹⁰

İsaerialı korsanlar yine boş durmamış ve Akdeniz'de terör estirmeye devam etmişlerdir. Bir ara Roma'nın ünlü Ostia Limanını abluka altına almışlar ve Roma'da kıtlık tehlikesi baş göstermiştir. Bir yandan da Roma'da ayaklanan Spartakus önderliğindeki kölelerle işbirliği yapmışlardır. Bunun üzerine Roma

⁵ Diodoros, Bibliotheca Historike XVIII, 69 vd.

⁶ Diodoros, age., 21 vd.

⁷ M. Özseit, Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi (İstanbul-1985), 71.

⁸ S. Atlan, Roma Tarihinin Ana Hatları I (İstanbul-1970), 140 vd.

⁹ A.H. Ormerod, "The Campaigns of Servilius Isauricus against the Pirates", Journal of Roman Studies 12, 1922, 35 vd.

¹⁰ A.S. Hall, "New Light of the Capture of Isauria Vetus by Servilius Vatia", Akten des VI Internationalen Kongresses für Griechische und Lateinische Epigraphik (München-1972), 568-571.

Senatosu büyük yetkilerle Pompeius'u görevlendirmiş ve M.Ö. 67 yılında Pompeius korsanlara karşı giriştiği saldırıda, bir ay gibi kısa bir süre içerisinde Akdeniz'i korsanlardan temizlemiştir.¹¹

M.Ö.29 yılında Galatia Provinciası'nın başında Proconsül Amyntas bulunmaktadır. İsaerialılar tekrar ayaklanmışlardır. Roma İmparatorluğu adına Amyntas İsaerialıların üzerine yürümüştür. İsaerialıların komşusu olan ve Suğla Gölü'nün (Trogitis) batısında dağlarda yaşadıkları düşünülen Homanadlar'ın Reisinin karısının tuzağına düşmüş, ve Amyntas öldürülmüştür.¹² Tıpkı İsaerialılar gibi Romalıları huzursuz eden Homanadeisleri ortadan kaldırmak için M.Ö. 6 yılında Roma'lı komutan P.S.Quirinus bir sefer yapmış ve Homanadlar 4 yıl boyunca dağlarda sıkıştırılmış ve sonunda teslim olmak zorunda kalmışlardır.¹³ Romalı'lar hem İsaerialıları hemde Homanadeisleri Anadolu'nun çeşitli eyaletlerine sürmüşlerdir. Üstelik İsauria, Cilicia eyaletinden alınarak Galatia Eyaletine bağlanmıştır.

M.Ö. 25'li yıllarda Roma İmparatoru Augustus Lystra (Hatunsaray) kolonisini kurmuştur.¹⁴ Amacı burada bir Roma Üssü bulundurarak İsaerialıların başkaldırılarını durdurmak istemesindedir.

Roma, M.S. 3. yüzyılın ortalarından itibaren sarsılmaya başlamış ve İsaerialılar tekrar sahneye çıkmışlardır. İsaerialı bir eşkiya şefi olan Lydius, Pisidia'ya ve Pamphylia'ya saldırarak Kremna'yı kuşatmış ve yerleşmiştir. Fakat başka bir İsaerialı tarafından öldürülmüştür.¹⁵ Amacına bir türlü ulaşamayan Roma İmparatorluğu, Anadolu'yu 12 Dioces'e (Bölge) ayırmıştır. Bu ayırmada, İsaerialıların sınırı Suğla Gölü'nün güneyine kadar çekilmiştir.¹⁶

Görüldüğü gibi sürekli olarak Akdeniz'de gemileri soyan, tutsakları satan ve etrafındaki insanlara, özellikle Roma İmparatorluğuna huzur vermeyen İsaerialılar, M.S. 350'li yıllarda da boş durmadıkları yukarıda Türkçe'sini verdiğimiz yazıttan da anlaşılmaktadır. İsaerialılar gittikçe güçlenecekler ve M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca, bu kez de Doğu Roma İmparatorluğunu (Bizans İmparatorluğu) tehdit edecektir. Nitekim aslen İsaerialı olan ve asıl adı Treskalisseus veya Torasikodia (Sonradan Zenon adını almıştır.) İsauria bölgesinden topladığı askerlerle Doğu Roma İmparatorluğunu işgal edecek ve (M.S.474 – 491) yılları arasında İmparator olarak Bizans'ı yönetecektir.¹⁷ Üstelik

¹¹ S. Atlan, age., 140 vd.

¹² Strabon, XII, C-569

¹³ Strabon, XII, C-569

¹⁴ M. Özsait, age., 95.

¹⁵ M. Özsait, age., 101.

¹⁶ A.S. Hall, Notes and Inscriptions from Eastern Pisidia, Anatolian Studies XVIII, 1968, 60

¹⁷ M.W. Ramsay, Anadolunun Tarihi Coğrafyası, Çev. M. Pektaş (İstanbul-1960), 98 vd.

Zenon, Türk Hakanı Attila ile diplomatik ilişki kuracak ve O'nu kandırarak nişanlısını İsauriaya kaçırıp, bir isaurialı ile evlendirecektir.¹⁸ İmparator Zenon zamanında İsauriada büyük bir ferahlık başlar ve yeni kentler kurulur.

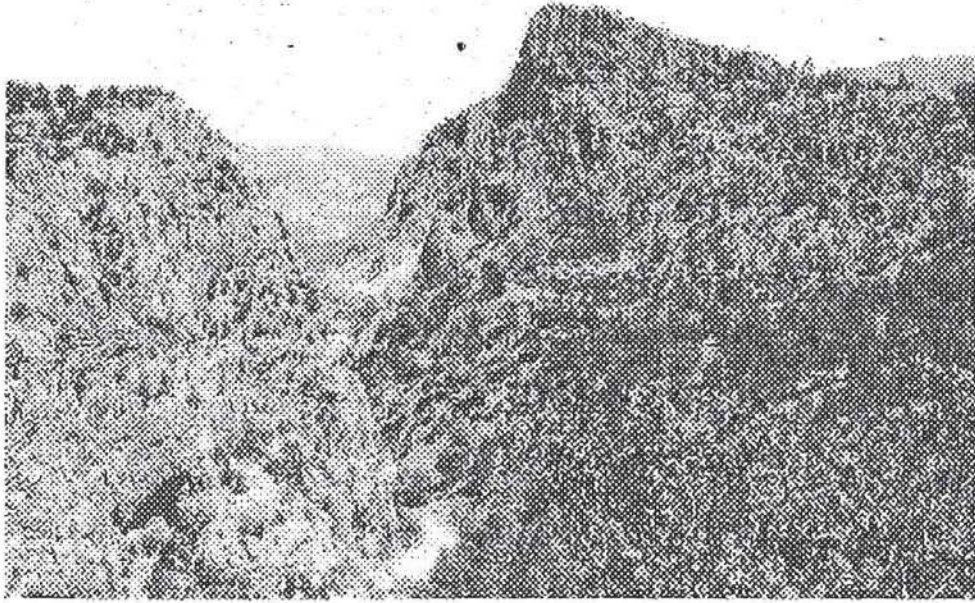
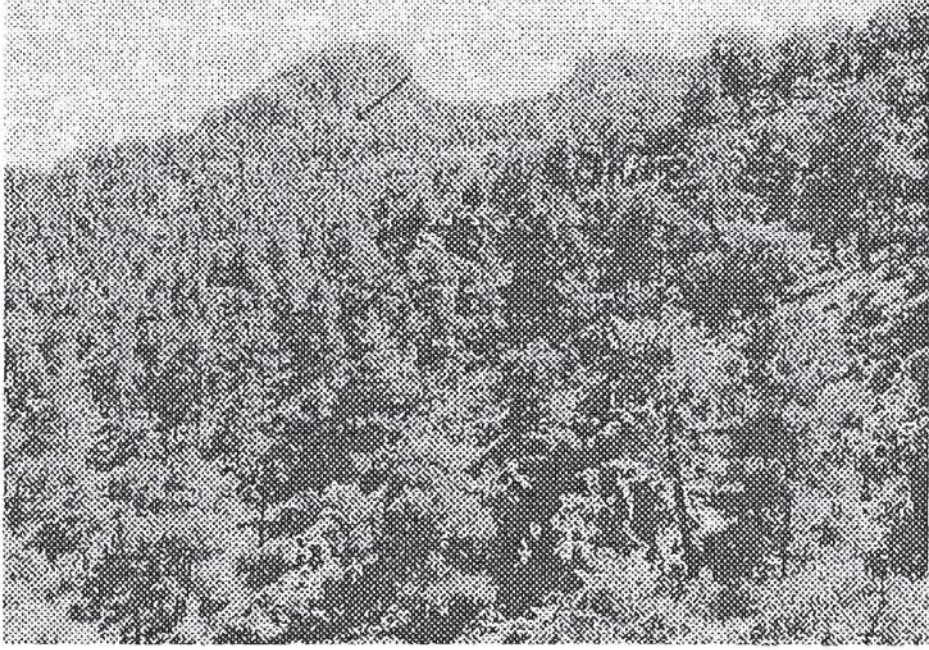
M.S.717 – 741 yılları arasında yine İsaerialı olan III. Leon Bizans İmparatoru olmuştur. Leon İmparator olur olmaz, İstanbul'daki bütün İkona ve tasvirleri kırdırmıştır. Bu tutumu Hristiyanlık dünyasınca düşmanca bir tutum olarak görülmüştür. Leon'un bu hareketi, daha sonraları put kırıcı anlamında "İconoclast" İmparator olarak tarihe geçecektir.¹⁹

Sonuç olarak ; İsauria bölgesi sarp dağlarla çevrili, çok geniş bir bölgedir. Gemi yapımında kullanılan sedir ormanları Ermenek civarında bol miktarda yetişmektedir. Ayrıca İsauria bölgesinin değişik yerlerinde çeşitli madenler çıkarılmaktadır. Denizlere açılmak isteyen Romalı'lar için de bu bölge stratejik yönden önem kazanmaktadır. Özellikle İmparatorluk çağında, yani M.Ö. 30'lu yıllardan sonra Roma İmparatorluğu'nun çıkarları zedelendiği için, İsaerialı korsanlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise, Doğu Roma İmparatorluğu'nun Başkentini işgal edecek kadar güçlenmişler ve emellerine de ulaşmışlardır.

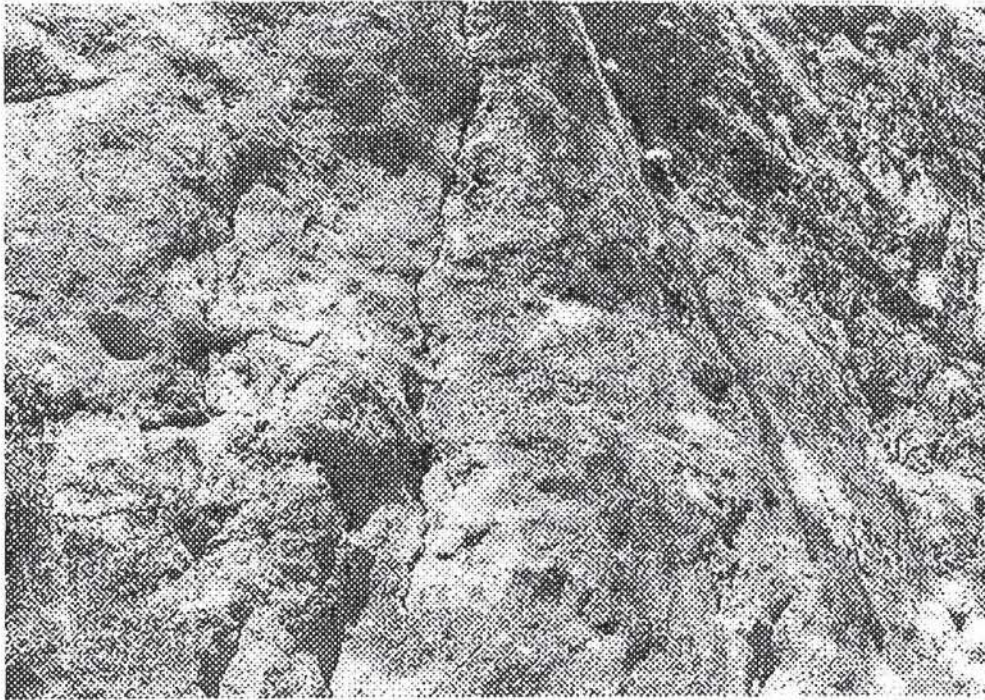
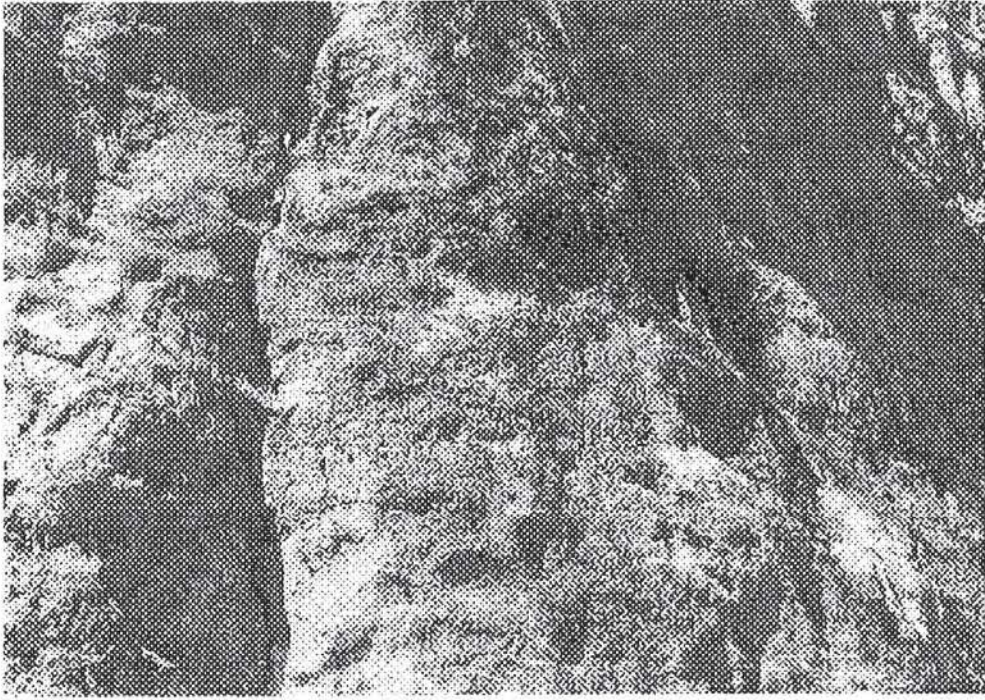
Günümüzün modern yerleşim yerleri olan Bozkır, Ahırlı, Yalılıyık, Seydişehir, Akseki, Gündoğmuş, Hadim, Taşkent, Güneysınır, Mut ve Ermenek ilçe ve köylerinin bulunduğu coğrafyada, antik döneme yani, İsaerialılara ait birçok küçük kent ve köy yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinde bir taşra sanatı göze çarpmakta olup, bu eserler içinde değişik kabartmalar, mezar siteleri bulunmaktadır. Bunlar arasında da en çok silah kabartmaları göze çarpmaktadır. Bu durum, İsaerialıların avcılığa ve savaşa ne kadar düşkün olduklarını düşündürmektedir.

¹⁸ R. Hopwood, "The Indigenous Populations of Roman Rough Cilicia under Roman Rule", X. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler (1986) 343.

¹⁹ M. Yılmaz, Heykeltraşlık Açısından İsauria Bölgesi Figürlü Mezar Anıtları, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Konya-1995), 8.

Resim 1

Resim 2

Resim 3